



УДК 343.9:504.05 (477) (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-4-16-23>

Сибірцева Людмила Сергіївна,

аспірантка кафедри кримінального права та кримінології
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7322-5763>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЦИД В ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за екоцид у законодавстві окремих зарубіжних країн. Розглянуто основні підходи до визначення поняття «екоцид», елементи його складу, а також види покарання, передбачені зарубіжними кримінальними кодексами. З'ясовано основні підходи до законодавчого закріплення екоциду в зарубіжних країнах. Особливу увагу приділено тенденціям розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та перспективам визнання екоциду злочином міжнародного характеру.

Ключові слова: екологічні злочини, екоцид, зарубіжне законодавство, кримінальна відповідальність, покарання, міжнародне право, порівняльно-правовий аналіз.

Постановка проблеми. Безпечне екологічне середовище є показником ефективної екологічної політики держави й ознакою гармонійного співіснування людини із природою. Проте повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України поставило під загрозу не лише життя тисяч людей, а й безпечне екологічне середовище. Унаслідок воєнних дій було завдано й надалі завдають значної шкоди довкіллю. Ідеться про щоденне знищення лісових масивів, території природно-заповідного фонду, забруднення водойм і ґрунтів, отруєння атмосферного повітря, загибель тварин і знищення рослинного світу тощо [1–3]. Усі ці дії мають ознаки екоциду та потребують невідкладного реагування з боку держави та міжнародного співтовариства. Водночас, за офіційними даними Офісу Генерального прокурора України, у період із 2013 по 2021 р. органами прокуратури було обліковано 22 випадки екоциду, тоді як у 2022 р. – 15, 2023 р. – 7, 2024 – 1, за 10 місяців 2025 р. – 1 такий злочин. Отже, за період із 2013 р. по жовтень 2025 р. обліковано 46 кримінальних проваджень за фактом екоциду [4]. Водночас за цей час жодній особі не було повідомлено про підозру в учиненні злочину, передбаченого ст. 441 Кримінального кодексу України (далі – КК України). У Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні вироки за цією статтею. Такий стан справ може свідчити про низьку ефективність механізмів притягнення до відповідальності за цей злочини, що зумовлено низкою чинників, серед яких можлива недосконала законодавча конструкція ст. 441 КК України. Одним із можливих шляхів усунення цього недоліку може бути вивчення досвіду зарубіжних країн щодо підходів до криміналізації екоциду. Це дозволить виокремити основні відмінності у визначенні складу

цього злочину, кваліфікуючих ознак, видів і розмірів покарання. Використання позитивного зарубіжного досвіду сприятиме формуванню цілісної та ефективної системи протидії екоциду як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за екоцид розглядалися у працях А.В. Андрушко, О.В. Бринзанської, Р.В. Вереси, В.М. Киричка, О.В. Ковтун, Л.Я. Коритко, А.М. Кучери, О.П. Кучинської, М.П. Куцевича, Є.В. Лащука, А.М. Ришелюка, О.О. Сурілової, М.І. Хавронюка, О.В. Шамсутдінова, О.М. Шуміла й інших. Водночас аналіз наукових доробків свідчить про відсутність комплексних досліджень, присвячених порівняльно-правовому аналізу складу злочину «екоцид» у кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Метою статті є аналіз підходів до кримінальної відповідальності за екоцид у зарубіжних країнах, розроблення пропозицій щодо вдосконалення положень ст. 441 КК України.

Виклад основного матеріалу. Кримінальне законодавство України у ст. 441 визначає екоцид як масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також учинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу [5]. Це діяння належить до кримінальних правопорушень, передбачених розд. XX КК України «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку».

Незважаючи на історичну віддаленість подій, пов'язаних із формуванням поняття «екоцид» як правової категорії, ця проблема не втратила своєї актуальності. Нині вона набуває особливого значення в контексті воєн-

ної агресії Російської Федерації, оскільки будь-яка війна є «найбільшою загрозою людству та навколишньому середовищу» [6].

Перш ніж розпочати правовий аналіз досвіду зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за екоцид і формування на цій основі пропозицій з удосконалення кримінального законодавства України, доцільно розглянути міжнародні ініціативи, спрямовані на визнання екоциду п'ятим міжнародним злочинним поряд із геноцидом, злочинами проти людяності, воєнними злочинами та злочинами агресії. У цьому контексті варто згадати ст. 5 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, яка закріплює юрисдикцію Суду щодо найбільш тяжких злочинів, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства [7]. Хоча на тепер екоцид не включено до переліку таких злочинів, у 2021 р. група незалежних експертів, скликана фондом «Stop Ecocide Foundation», запропонувала поправки до Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Ці поправки передбачають доповнення ст. 5 пп. (е) «Злочин екоциду» та рекомендують прийняти цей злочин як ст. 8 *ter* Римського статуту [8, с. 7]. Зауважимо, що структура запропонованого визначення взята зі ст. 7 Римського статуту, «Злочини проти людяності»: перший абзац визначає злочин, а другий – його основні елементи [8, с. 7].

Відповідно до запропонованої редакції, екоцид визначається як «незаконні або навмисні дії, що вчиняються з усвідомленням високої імовірності того, що вони спричинять серйозну, масштабну або довгострокову шкоду навколишньому середовищу в результаті цих дій» [8, с. 5].

Це визначення ґрунтується на таких основних характеристиках складу злочину, як:

- а) «незаконні» означає безрозсудне нехтування шкодою, яка була б явно надмірною порівняно з очікуваними соціальними й економічними вигодами;
- б) «серйозна» означає шкоду, яка передбачає дуже серйозні негативні зміни, порушення або пошкодження будь-якого елемента навколишнього середовища, включаючи серйозний вплив на людське життя або природні, культурні чи економічні ресурси;
- с) «масштабна» означає шкоду, яка поширюється за межі обмеженої географічної території, перетинає державні кордони або через яку страждає вся екосистема чи вид, або велика кількість людей;
- д) «довгострокова» означає шкоду, яка є незворотною або яку неможливо виправити шляхом природного відновлення протягом розумного періоду часу;
- е) «навколишнє середовище» означає Землю, її біосферу, криосферу, літосферу, гідросферу й атмосферу, а також космічний простір [8, с. 5].

Подібний підхід знайшов відображення в Європейському Союзі. Директива (ЄС) 2024/1203 Європейського парламенту та Ради про захист навколишнього середовища за допомогою кримінального права від 11 квітня 2024 р., яка заміняє директиви 2008/99/ЄС та 2009/123/ЄС [9], оновила підходи до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти довкілля, уводячи поняття «кваліфікований злочин» за умисне діяння, яке призвело до «руйнування, незворотної або довготривалої, масштабної шкоди довкіллю». Таке узгодження з концепцією екоциду підкреслює важливість підходу до оцінювання школи довкіллю на міжнародному рівні.

Аналогічно, Конвенція про захист довкілля засобами кримінального права, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 13–14 травня 2025 р., встановлює обов'язок

держав-учасниць криміналізувати найбільш небезпечні діяння проти довкілля. Хоча Конвенція **не містить терміна «екоцид»**, натомість у ст. 31 підрозд. 7 гл. IV «Матеріальне кримінальне право» передбачено обов'язок держав – учасниць Конвенції вжити законодавчих заходів для встановлення відповідальності за «особливо серйозний злочин» (particularly serious offence). Як «особливо серйозний злочин» у Конвенції розглядається «будь-який зі злочинів, встановлених відповідно до цієї Конвенції, якщо його вчинено умисно і якщо такий злочин спричиняє руйнування або завдає незворотної, широкомасштабної та істотної шкоди, або завдає тривалої, широкомасштабної та істотної шкоди екосистемі значних розмірів або екологічної цінності, або середовищу існування в межах охоронюваної території, або якості повітря, ґрунту чи води» [10, с. 85]. Ознаки діяння у ст. 31 Конвенції збігаються з визначенням злочину, передбаченим п. b (iv) ч. 2 ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду [7]. У п. 172 Пояснювальної доповіді до Конвенції зазначено, що всі діяння, криміналізовані положеннями цієї Конвенції, залежно від обставин, можуть становити тяжке правопорушення. Проте укладачі визнали, що кримінальні правопорушення, пов'язані з умисною незаконною поведінкою, переліченою в цій Конвенції, можуть мати особливо тяжкі наслідки, як-от широкомасштабне забруднення, промислові аварії з тяжким впливом на довкілля чи масштабні лісові пожежі. Якщо такі правопорушення призводять до знищення або до широкомасштабної та суттєвої шкоди, яка є незворотною чи довготривалою, екосистемі значного розміру чи екологічній цінності, або середовищу існування в межах охоронюваної території, або завдають широкомасштабної та суттєвої шкоди, яка є незворотною чи довготривалою, якості повітря, ґрунту чи води, такі правопорушення, що призводять до цих руйнівних наслідків, мають становити особливо тяжкі кримінальні правопорушення. Такі особливо тяжкі правопорушення можуть охоплювати поведінку, співмірну з «екоцидом», який уже передбачений законодавством окремих держав, зокрема й деяких держав – членів Ради Європи, та обговорюється на міжнародних форумах [11, с. 44].

Отже, порівняно із чинною редакцією ст. 441 КК України, міжнародне визначення екоциду пропонує ширший підхід, акцентує увагу на глобальному та довгостроковому впливі на навколишнє середовище, уточнює правові категорії «серйозність», «масштабність» та «тривалість» шкоди, що може дозволити точніше здійснювати правову кваліфікацію та ефективніше застосовувати норми у практичній діяльності.

Міжнародна ініціатива щодо визнання екоциду п'ятим міжнародним злочинотримала підтримку з боку європейських держав. Зокрема, відповідна ініціатива була підтримана такими країнами, як Бельгія та Франція, а також Європейським парламентом, який неодноразово у своїх резолюціях наголошував на необхідності введення «злочину екоциду» до національного кримінального законодавства [12].

Яскравим прикладом реалізації такої підтримки є позиція Бельгії, яка першою серед країн – членів ЄС офіційно визнала екоцид окремим кримінальним злочинотримала підтримку з боку європейських держав. Зокрема, відповідна ініціатива була підтримана такими країнами, як Бельгія та Франція, а також Європейським парламентом, який неодноразово у своїх резолюціях наголошував на необхідності введення «злочину екоциду» до національного кримінального законодавства [12].

Відповідно до нової редакції кримінального законодавства Бельгії, «екоцид» визначається як «навмисне вчинення шляхом дії або бездіяльності протиправних

дій, які завдають серйозної, широкомасштабної та тривалої шкоди довкіллю, з усвідомленням, що ця дія або бездіяльність завдає такої шкоди, за умови, що це діяння є порушенням федерального законодавства або міжнародного документа, який є обов'язковим для федерального органу або якщо акт регулює питання, не врегульовані на національному рівні в Бельгії» [14].

Для кваліфікації діяння як екоциду за бельгійським кримінальним законодавством мають бути такі сукупні умови:

1. Протиправна дія чи бездіяльність.

2. Діяння є порушенням федерального законодавства або міжнародного документа, який є обов'язковим для федерального органу, або якщо акт регулює питання, не врегульовані на національному рівні в Бельгії.

3. Спричинення серйозної, широкомасштабної та тривалої шкоди довкіллю.

4. Учинення умисне, що означає, що правопорушник – який може бути як фізичною, так і юридичною особою – повинен був мати намір свідомо брати участь у діях, які караються законом, зокрема й з усвідомленням, що така дія або бездіяльність може завдати серйозної, широкомасштабної та довгострокової шкоди довкіллю (однак немає потреби доводити, що правопорушник хотів, щоб ці наслідки мали місце (може вчинитися як із прямим, так і з непрямим умислом)) [14].

Що стосується санкції, то екоцид віднесено до злочинів 6-го рівня у восьмирівневій шкалі кримінальних покарань Бельгії. Для фізичних осіб передбачено покарання позбавленням волі на строк від 15 до 20 років, а в разі психічного захворювання такої фізичної особи – лікування з позбавленням волі на строк від 11 до 16 років. Щодо юридичних осіб, то передбачено штраф у розмірі від 1,2 до 1,6 млн євро. Проте суди можуть підвищувати або зменшувати ці пороги, з урахуванням наявності обтяжувальних або пом'якшувальних обставин. Окрім основного покарання, суди також зможуть призначити й додаткові покарання поряд з основними – штрафи, конфіскації, грошові стягнення на основі очікуваного або отриманого від правопорушення прибутку, ліквідацію юридичної особи, професійну заборону та/або заборону на здійснення діяльності, що входить до сфери корпоративної мети юридичної особи, інші [14].

Отже, кримінальне законодавство Бельгії визначає екоцид з урахуванням міжнародних підходів із чітко визначеними поняттями, ознаками складу злочину та суворими санкціями як для фізичних, так і для юридичних осіб. Окрім того, закон передбачає можливість застосування додаткових покарань, що забезпечує ефективний механізм протидії масштабним екологічним злочинам. Позитивний досвід Бельгії може бути корисним для України щодо розширеного визначення поняття екоциду, включаючи протиправні дії або бездіяльність, відповідальність юридичних осіб і систему додаткових санкцій, що узгоджується з міжнародним підходом.

З урахуванням досвіду Бельгії, доцільно звернути увагу на підхід Франції. Законом № 2021–1104 від 22 серпня 2021 р. «Про боротьбу зі зміною клімату та зміцнення стійкості до її наслідків» внесено зміни до Екологічного кодексу (далі – ЕК) Французької Республіки [15]. У ст. L. 231–1 передбачено кримінальну відповідальність за забруднення повітря, підземних та інших внутрішніх водних ресурсів, що завдає серйозних шкідливих наслідків, тривалих наслідків для здоров'я, флори та фауни, або спричиняє серйозні зміни нормального режиму водопостачання. За це передбачено покарання позбавленням волі на 5 років і штрафом у розмірі 1 млн

євро, ця сума збільшується до п'ятикратного розміру вигоди, отриманої від учинення правопорушення [16]. Згідно зі ст. L. 231–3 ЕК Франції, ті ж дії становлять екоцид, якщо їх учинено умисно [16]. У ст. L. 231–2 ЕК Франції міститься норма про залишення, зберігання або інше протиправне поводження з відходами, яке завдало шкоди дикій природі, флорі, фауні, якості повітря, ґрунту чи води, що карається 3 роками позбавлення волі та 150 тис євро. У ст. L. 231-3 ЕК Франції також зазначено, що ті ж діяння кваліфікуються як екоцид, якщо їх учинено умисно й вони завдали серйозної та тривалої шкоди здоров'ю, флорі, фауні або якості повітря, ґрунтів або води, і покарання за це діяння – позбавлення волі до 10 років і штраф до 4,5 млн євро, сума штрафу може бути збільшена в 10 разів залежно від розміру отриманої вигоди від скоєння злочину. У примітці до вказаних статей визначено, що стійкі наслідки визначаються як такі, що є шкідливими для здоров'я, флори чи фауни, якщо існує імовірність їх тривалості щонайменше сім років [10, с. 88–89].

Отже, внесені зміни до Екологічного кодексу Франції встановили кримінальну відповідальність за забруднення навколишнього середовища та передбачили суворі покарання залежно від спричиненої шкоди. Уперше на законодавчому рівні введено поняття **екоциду** як умисного злочину, що завдає серйозної та тривалої шкоди природі, здоров'ю людей, флорі та фауні. Такий підхід свідчить про прагнення держави посилити боротьбу з найнебезпечнішими екологічними правопорушеннями й узгоджується з міжнародними ініціативами щодо захисту довкілля.

Варто зауважити, що кримінальна відповідальність за екоцид здебільшого закріплена в законодавстві пострадянських країн, зокрема, у ст. 409 КК Киргизької Республіки, ст. 169 КК Республіки Казахстан, ст. 400 КК Республіки Таджикистан, ст. 136 КК Республіки Молдова, ст. 409 КК Грузії та інших. Хоча ці статті містять подібне визначення екоциду, як у КК України, проте вони різняться формулюванням складу злочину та видами передбаченого покарання. Так, ст. 409 КК Киргизької Республіки розглядає екоцид як масове знищення флори чи фауни, отруєння атмосфери чи водних ресурсів, а також учинення інших дій, які можуть призвести або призвели до екологічної катастрофи. Такі дії караються позбавленням волі на строк від 12 до 15 років [17]. Кримінальний кодекс Республіки Казахстан (ст. 169 КК) визначає екоцид як «масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери, земельних та водних ресурсів, а також учинення інших дій, що спричинили або могли спричинити екологічну катастрофу чи надзвичайну екологічну ситуацію. Покарання передбачає позбавлення волі на строк від 10 до 15 років з можливим позбавленням громадянства» [18].

Кримінальні кодекси Республіки Таджикистан (ст. 400 КК) [19] та Республіки Молдова (ст. 136 КК) [20] містять аналогічне із КК України визначення екоциду, проте покарання в цих країнах передбачає тривале позбавлення волі: від 15 до 20 років у Таджикистані та від 10 до 15 років у Молдові.

На відмінну від зазначених країн, КК Грузії містить більш кваліфікований склад злочину. Відповідно до ст. 409 КК, екоцид розглядається як забруднення атмосфери, ґрунту, водних ресурсів, масове знищення фауни чи флори або будь-яке інше діяння, що могло призвести до екологічної катастрофи, та карається позбавленням волі на строк від 12 до 20 років. Те саме діяння, учинене під час збройних конфліктів, карається позбавленням волі

на строк від 14 до 20 років або довічним позбавленням волі [21].

Отже, кримінальні кодекси пострадянських країн містять статтю «Екоцид» та кваліфікують його як тяжкий злочин проти навколишнього середовища із суворими строками покарання. Незважаючи на схожість визначень, складі злочину та види покарань ризикують. Зокрема, досвід Грузії може бути корисним для України, оскільки містить кваліфікуючу ознаку – учинення під час збройного конфлікту, а також більшу сувору санкцію за такі діяння.

Висновки. З огляду на досліджений досвід законодавчих підходів до закріплення кримінальної відповідальності за екоцид у законодавстві окремих зарубіжних країн: Бельгії, Франції, Киргизької Республіки,

Республіки Казахстан, Республіки Таджикистан, Республіки Молдова та Грузії, вважаємо, що до вітчизняного кримінального законодавства можна імплементувати досвід Бельгії та Грузії. Позитивний досвід цих країн може стати основою для формування сучасної, ефективною та дієвою системи кримінально-правового захисту навколишнього середовища в Україні. Досвід Бельгії забезпечить юридичну визначеність і відповідність міжнародним стандартам, тоді як грузинський – дозволить підкреслити небезпеку екоциду у воєнний час. Поєднання цих підходів дозволить розробити двокомпонентну модель складу злочину – екоцид у мирний час і екоцид у воєнний час, що відповідатиме як міжнародним правовим вимогам, так і сучасним безпековим реаліям України.

Список використаних джерел

1. Мовчазний екоцид «Асканії-Нови»: як військова присутність РФ знищує унікальний степ. *RFI Україна*. 08.07.2025. URL: <https://surl.lu/evldki> (дата звернення: 22.10.2025).
2. Російський екоцид в Україні – умисне знищення лісів. *Українська природоохоронна група*. URL: <https://uncg.org.ua/rosijskij-ekodyd-v-ukraini-umysne-znyshchennia-lisiv/> (дата звернення: 22.10.2025).
3. Руйнування Каховської ГЕС – це не лише злочин проти енергетичної інфраструктури, а й масштабний екоцид. *Укргідроенерго*. 10.06.2025. URL: <https://surl.lt/mxvqbx> (дата звернення: 22.10.2025).
4. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2013–2025 рр. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 22.10.2025).
5. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
6. Aaronson T. World Priorities. *Environment*. 1972. № 14 (6), July – Aug. P. 12.
7. Римський статут Міжнародного кримінального суду : міжнародний документ від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 24.10.2025).
8. Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide : Commentary and Core Text. June 2021. P. 12.
9. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203> (дата звернення: 25.10.2025).
10. Бринзанська О. В. Співвідношення екоциду та «особливо серйозного злочину» у Конвенції Ради Європи про захист довкілля засобами кримінального права від 14 травня 2025 р. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 90. Ч. 5. С. 85–90.
11. Мельник П. В. Конвенція Ради Європи про захист довкілля засобами кримінального права 2025 р.: новий правовий стандарт протидії кримінальним правопорушенням проти довкілля. *Правова політика України: історія та сучасність* : матеріали VI Всеукраїнського науково-практичного семінару, м. Житомир, 9–10 жовтня 2025 р. Житомир, 2025. С. 43–46.
12. Council of Europe Parliamentary Assembly has voted in favour of including ecocide in the Rome Statute of the International Criminal Court. *Ecocide Law Alliance*. January 26, 2023. URL: <https://www.ecocidelawalliance.org/council-of-europe-parliamentary-assembly> (дата звернення: 23.11.2025).
13. Réforme du Code pénal. Service public fédéral Justice. URL: https://justice.belgium.be/fr/themes/securite_et_criminalite/reforme_du_code_penal (дата звернення: 01.11.2025).
14. У Бельгії ухвалили новий закон щодо екологічних злочинів: криміналізовано екоцид. *Екологія прав людини. Верховенство права для захисту довкілля*. 2024. URL: <https://epl.org.ua/announces/u-belgiyi-uhvalyly-novuj-zakon-shhodo-ekologichnyh-zlochyniv-kryminalizovano-ekotsyd/> (дата звернення: 22.10.2025).
15. Закон № 2021–1104 від 22 серпня 2021 р. про боротьбу зі зміною клімату та зміцнення стійкості до її наслідків (1). *Legifrance*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000043957640/2021-08-25> (дата звернення: 04.11.2025).
16. Екологічний кодекс Французької Республіки. *Legifrance*. URL: <https://surl.li/bpwhcb> (дата звернення: 04.11.2025).
17. Criminal code of the Kyrgyz Republic from October 28, 2021 № 127. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/KG_Criminal%20Code%202021_EN.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
18. Penal Code of the Republic of Kazakhstan dated 3 July, 2014. № 226–V. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/ Penal%20code.20-08-2024.eng_.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
19. Criminal code of the Republic of Tajikistan : Code № 684 of 13.11.1998. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/TJ_Criminal%20Code%20of%20Rep%20of%20Tajikistan_EN.pdf (дата звернення: 23.11.2025).
20. Criminal code of the Republic of Moldova : Code № 985 of 18.04.2002. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/MDA-64897.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).
21. Criminal Code of Georgia (1999, as amended 2025). URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/Georgia%20English.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

References

1. Movchaznyi ekotsyd “Askaniï-Novy”: yak viiskova prysutnist RF znyshchuie unikalnyi step [The silent ecocide of Askania-Nova: how the Russian military presence is destroying a unique steppe]. *RFI Ukraina*. 08.07.2025. Retrieved from <https://surl.lu/evldki> (data zvernennia: 22.10.2025) [in Ukrainian].
2. Rosiiskyi ekotsyd v Ukraini – umysne znyshchennia lisiv [Russian ecocide in Ukraine – deliberate destruction of forests]. *Ukrainska pryrodookhoronna hrupa*. Retrieved from <https://uncg.org.ua/rosiiskyj-ekodyd-v-ukraini-umysne-znyshchennia-lisiv/> (data zvernennia: 22.10.2025) [in Ukrainian].
3. Ruinuvannia Kakhovskoi HES – tse ne lyshe zlochyn proty enerhetychnoi infrastruktury, a y masshtabnyi ekotsyd [The destruction of the Kakhovka HPP is not only a crime against energy infrastructure, but also a large-scale ecocide]. *Ukrhidroenerho*. 10.06.2025. Retrieved from <https://surl.lt/mxvqbx> (data zvernennia: 22.10.2025) [in Ukrainian].
4. Statystychna informatsiia pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia za 2013–2025 rr. [Statistical information on registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation for 2013–2025]. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareiestrovani-kryminalni-pravoporushennia-ta-rezultaty-yikh-dosudovoho-rozsliduvannia-2> (data zvernennia: 22.10.2025) [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2341–III vid 5 kvitnia 2001 r. [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine № 2341–III dated April 5, 2001]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 05.11.2025) [in Ukrainian].
6. Aaronson, Terri. (1972). World priorities. *Environment*, 14 (6), 12 [in English].
7. Rome Statute of the International Criminal Court: international document dated 07.17.1998 [Rome Statute of the International Criminal Court: International document of 17.07.1998]. *Zakonodavstvo Ukrainy*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (data zvernennia: 24.10.2025). [in Ukrainian].
8. Independent Expert Panel for the Legal Definition of Ecocide: Commentary and Core Text. (2021, June), p. 12 [in English].
9. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1203> (data zvernennia: 25.10.2025) [in English].
10. Brynzanska, O. V. (2025). Spivvidnoshennia ekotsydu ta “osoblyvo serioznoho zlochynu” u Konventsii Rady Yevropy pro zakhyst dovkillia zasobamy kryminalnoho prava vid 14 travnia 2025 r. [The relationship between ecocide and “particularly serious crime” in the Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law of May 14, 2025]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii PRAVO*, 90 (5), 85–90 [in Ukrainian].
11. Melnyk, P. V. (2025). Konventsiiia Rady Yevropy pro zakhyst dovkillia zasobamy kryminalnoho prava 2025 r.: novyi pravovyi standart protydyi kryminalnym pravoporushenniam proty dovkillia [Council of Europe Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law 2025: a new legal standard for combating criminal offences against the environment]. *Pravova polityka Ukrainy: istoriia ta suchasnist: Materialy VI Vseukr. nauk.-prakt. seminaru (Zhytomyr, 9–10 zhovtnia 2025 r.)*, 43–46 [in Ukrainian].
12. Council of Europe Parliamentary Assembly has voted in favour of including ecocide in the Rome Statute of the International Criminal Court. Ecocide Law Alliance. (2023, January 26). Retrieved from <https://www.ecocidelawalliance.org/council-of-europe-parliamentary-assembly> (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].
13. Réforme du Code pénal. Service public fédéral Justice. Retrieved from https://justice.belgium.be/fr/themes/securite_et_criminalite/reforme_du_code_penal (data zvernennia: 01.11.2025). [in French].
14. U Belhii ukhvalyly novyi zakon shchodo ekolohichnykh zlochyniv: kryminalizovano ekotsyd [Belgium has adopted a new law on environmental crimes: ecocide is criminalized]. (2024). *Ekolohiia prav liudyny. Verkhovenstvo prava dlia zakhystu dovkillia*. Retrieved from <https://epl.org.ua/announces/u-belgiyi-uhvalyly-novyj-zakon-shhodo-ekologichnyh-zlochyniv-kryminalizovano-ekotsyd/> (data zvernennia: 22.10.2025) [in Ukrainian].
15. Zakon № 2021–1104 vid 22 serpnia 2021 r. pro borotbu zi zminoiu klimatu ta zmitsnennia stikosti do yii naslidkiv (1) [Law № 2021–1104 of August 22, 2021 on combating climate change and strengthening resilience to its consequences (1)]. *Legifrance*. Retrieved from <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000043957640/2021-08-25> (data zvernennia: 04.11.2025) [in Ukrainian].
16. Ekolohichni kodeks Frantsuzkoi Respubliki [Environmental Code of the French Republic]. *Legifrance*. Retrieved from <https://surl.li/bpwhcb> (data zvernennia: 04.11.2025) [in Ukrainian].
17. Criminal Code of the Kyrgyz Republic from October 28, 2021, № 127. Retrieved from https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/KG_Criminal%20Code%202021_EN.pdf (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].
18. Penal Code of the Republic of Kazakhstan dated 3 July 2014, № 226–V. Retrieved from https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/ Penal%20code.20-08-2024.eng_.pdf (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].
19. Criminal Code of the Republic of Tajikistan: Code № 684 of 13.11.1998. Retrieved from https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/TJ_Criminal%20Code%20of%20Rep%20of%20Tajikistan_EN.pdf (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].
20. Criminal Code of the Republic of Moldova: Code № 985 of 18.04.2002. Retrieved from <https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/MDA-64897.pdf> (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].
21. Criminal Code of Georgia (1999, as amended 2025). Retrieved from <https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/Georgia%20English.pdf> (data zvernennia: 23.11.2025) [in English].

Sybirtseva Liudmyla,

Postgraduate Student at the Department of Criminal Law and Criminology

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7322-5763>

CRIMINAL LIABILITY FOR ECOCIDE IN FOREIGN COUNTRIES: A COMPARATIVE LEGAL PERSPECTIVE

One of the consequences of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine is the irreparable damage to the ecosystem of our state. The large-scale environmental losses caused by military actions compel a closer examination of the issue of protecting the environment from ecocide by criminal-law means. It is noted that despite the existence of 46 criminal proceedings initiated under Article 441 of the Criminal Code of Ukraine, “Ecocide”, in the years 2013–2025, no individual has been served with a notice of suspicion.

It is observed that when studying criminal liability for ecocide under Ukrainian legislation, a comparative legal analysis of criminal liability for ecocide in the legislation of certain foreign countries may be useful. The main approaches to defining the concept of “ecocide”, the elements of its corpus delicti, and the types of punishment provided for in foreign criminal codes – specifically those of Belgium and France – are examined.

In addition, international initiatives aimed at recognizing ecocide as the fifth international crime are considered, including expert-proposed amendments to the Rome Statute of the ICC, the EU Directive 2024/1203, and the Council of Europe Convention of 2025.

Special attention is given to the legislation of post-Soviet countries, which contains provisions on ecocide that are similar in content but differ in structure and severity of punishment. It is proposed to incorporate into Ukrainian legislation the positive experience of Belgium (elements of the crime, legal certainty, liability of legal entities) and Georgia (a qualifying element – commission of ecocide during wartime). It is noted that such an approach would make it possible to develop a two-component model of the crime: ecocide in peacetime and ecocide in wartime, which would meet both international legal requirements and the current security realities of Ukraine.

Key words: environmental crimes, ecocide, foreign legislation, criminal liability, punishment, international law, comparative legal analysis.

Надіслано до редколегії 28.11.2025
Рекомендовано до публікації 22.12.2025
Опубліковано 29.12.2025